

Posudek oponenta diplomové práce

Název bakalářské práce: Samson jako starozákonní Héraklés?

Autorka práce: Bc. Veronika Slezáková

Vedoucí práce: Mgr. Jan Rückl, Th.D.

Rok odevzdání: 2018

Studijní program: Evangelická teologie

Univerzita Karlova v Praze

Evangelická teologická fakulta

Katedra Starého zákona

Oponent: Viktor Ber, Th.D.

Představení práce

Předložená diplomová práce se věnuje srovnání starozákonní postavy Samsona a řeckého hrdiny Hérakla. Autorka si klade za cíl porovnat literární motivy v obou uvedených tradicích a prozkoumat možné literárně-historické souvislosti mezi nimi.

Práce je členěna na **Úvod**, v němž autorka poměrně stručně představuje téma a cíle práce, svou metodu pouze neurčitě definuje jako „komparaci jednotlivých motivů a témat“ (s. 7). Následují kapitoly věnované oběma porovnávaným postavám, tj. **Samson**, a **Hérakles**, kde jsou tyto charakterizovány s ohledem na samotnou literární postavu, literární prameny a historické okolnosti jejich vzniku (Deuteronomistické dílo a kniha Soudců, resp. cyklus o Samsonovi; různé antické prameny o Héraklovi: Homér, Hesiodos, Sofoklés, Herodotos; zmíněn je i Héraklův kult, vzhledem k fragmentární povaze pramenů k Héraklovi je předložena i stručná syntéza jeho příběhu dle Kerényi, *Mytologie Řeků II*). Čtvrtá kapitola je nazvána **Obecná charakteristika příběhů**. Zde se autorka nejprve zabývá pojmem *mýtus* v souvislosti se porovnávanými postavami. Dle jejího názoru Hérakles splňuje charakteristiky mýtu s výhradami, na Samsona by pak – přes mnohé zajímavé souvislosti – neměla být kategorie mýtu uplatňována. V další části čtvrté kapitoly autorka řeší možný vliv tradic o Héraklovi na Samsonův příběh v knize Soudců. Konečnou podobu Samsonova cyklu klade s Nothem a Römerem do post-deuteronomické vrstvy ovlivněné helénismem, autorka práce uzavírá s tím, že „návaznost Samsonova cyklu na Héraklovu tradici [je] zřetelná“ (s. 39). Poslední oblastí komparace v uvedené kapitole je motiv hérojský (héroj ve smyslu nadlidský/polobožský hrdina). Autorka nachází tento motiv přirozeně u Hérakla (s. 42), ale kupodivu i u Samsona (s. 41). Zdaleka nejobsáhlejší je kapitola pátá (**Co mají společného?**). Autorka zde porovnává konkrétní literární motivy spojující postavy Samsona a Hérakla. Mezi tyto motivy řadí následující: božský otec; úkoly/„práce“/skutky; mocné zbraně; povaha (tj. prudká povaha) obou hrdinů; zabití lva holýma rukama; lišky; ženy; brána a pilíře; smrt. Autorka práce většinou nachází větší či menší podobnosti a souvislosti, jindy i podstatné rozdíly v konkrétním užití daného motivu u té či oné postavy.

V poslední kapitole (**Závěr**) autorka shrnuje výsledky svého zkoumání. Dochází k následujícímu:

- Zatímco Héraklovy příběhy lze označit jako mýtus, v případě Samsona jde v knize Soudců spíše o pověst – prvky mýtu jsou přítomné, avšak transformované díky monoteistické perspektivě Starého zákona.
- Obě postavy je možno označit za héroje, tj. s božskou sférou propojené hrdiny; hlavním problémem obou postav ve vztahu k této kategorii je však jejich pochybná morálka.

- Společné literární motivy pozoruhodně rezonují v líčení obou postav. Avšak teologické zasazení je u obou zásadně jiné.
- Samsonův příběh byl ovlivněn řeckou kulturou, společné motivy ukazují na recepci látek o Héraklovy v Samsonově příběhu, avšak v biblickém vyprávění jsou tyto látky zásadně transformovány a celkové vyznění je u obou postav v jejich příbězích zásadně odlišné.

Práce obsazuje seznam použitých zdrojů z literatury a též z internetu.

Hodnocení

Práce je v zásadě strukturována srozumitelně a logicky. Není však jasný význam části 2.4, resp. její přínos proti 2.3.

Zvolené téma je zajímavé, jeho zpracování v předložené diplomové práci však na čtenáře působí značně nevyrovnaně. To se projevuje se v užití literatury – autorka používá standardní práce k danému tématu (standardní komentáře typu Anchor Bible, Word Biblical Commentary), cituje uznávané současné autory (Nihan, Römer). Vedle těchto autorit však jedním dechem odkazuje např. na Ottův naučný slovník – konkrétně celý odstavec týkající se Héraklova kultu se zdá vycházet z Ottova slovníku, což je u diplomové práce téměř šokující postup. V oblasti hebrejštiny je jí autoritou Blahoslav Pípal, nikoli standardní slovník k biblické hebrejštině. Bylo by možné čekat zpracování i některých monografií či sborníků pojednávajících o Samsonovi, např. Erik Eynikel, Tobias Nicklas (eds.), *Samson: hero or fool? The many faces of Samson*, Leiden: Brill, 2014.

Nevyrovnanost práce se projevuje též v nedostatečném zpracování některých aspektů studovaného problému. Příkladem je odbytý odstavec o soudcích obecně v knize Soudců na s. 10. Autorka by zde měla předložit podrobnější literární typologii postav soudců. Hodnotí-li později například některé eticky problematické rysy Samsona, bylo by jistě přínosné je zasadit do kontextu dalších soudcovských postav.

Autorka by měla konkrétněji ilustrovat svá tvrzení a to i když odkazuje na další literaturu: Jaké „repetice některých prvků“ a jaká „rozporná tvrzení“ (s. 11) se nacházejí v knize Soudců? Pokud v 19. stol. „nejvíce ovlivnil přístup k deuteronomismu“ (s. 11) De Wette, jak se jeho vliv projevil? Proč je zde zmíněn takto vágní údaj? Na s. 66 se mluví o „některých publikacích a článcích“, aniž jsou specifikovány.

Pojednání o mýtu v části 4.1 není zcela srozumitelné – autorka uvádí některé definice mýtu, které si ale zřejmě odporují (např. citace z Petrželky na s. 30 a Novotného na s. 31). Chybí náznak nějakého kritického vyhodnocení těchto definic.

Vágní a nejasné jsou i některé další obraty: Na koho odkazuje 1. os. plurálu („jaké užíváme dnes“) na s. 12? Má autorka za to, že se dnešní badatelé shodují v periodizaci dějin Izraele? Co to znamená, že příběhy „mohly být v lidském povědomí“? (s. 15) – má autorka na mysli nějakou konkrétní skupinu lidí na konkrétním místě? Nebo v lidském povědomí obecně jakožto nějaké archetypy? Autorka zavádí kategorii „nadpřirozenosti“ (s. 42), což je ovšem termín vypovídající více o historickém a kulturním kontextu autorky práce nežli o nějaké zásadní charakteristice Samsonova příběhu (s. 42).

Po stránce věcné je největším přínosem práce nalezení a prozkoumání literárních motivů v Samsonově cyklu a jejich porovnání s motivy souvisejícími s postavou Hérakla. V tomto ohledu práce naplňuje své cíle. Pochybné jsou však argumenty, kterými autorka hájí řecký vliv na příběhy o Samsonovi. Autorka vícekrát odkazuje na nepřítomnost Samsona ve výčtu soudců v 1S 12,9–11. Považuje to za důkaz pozdějšího zařazení Samsonova cyklu do deuteronomistického díla a tedy i za důkaz možného helénského vlivu na Samsonův příběh v knize Soudců. Tuto (Nothovu) tezi uvádí autorka na s. 14, znovu na s. 17, pak opět na s. 37 a konečně i v Závěru na s. 72. S tímto tvrzením se však nijak kriticky nevyrovnává – bylo by například možné poukázat i na další chybějící postavy v uvedeném výčtu soudců, vysvětlit Samsonovu absenci jistou selektivností i v jiných starozákonních výčtech, bylo by možné argumentovat, že Samson v pojetí deuteronomistické redakce je vnímán jinak

(kritičtěji) než Gedeón (Jerubal) či Samuel – a snad i jinak než Jiftách. Každopádně, žádný pokus o kritické vyhodnocení tohoto pro autorku klíčového argumentu v práci nenalzáme.

Velký význam pro datování příběhu přisuzuje autorka též užití hádanky coby literární formy v Samsonově příběhu (dle Margalitha). Dle autorky se jedná o důkaz vlivu řecké kultury na Samsonův příběh (s. 72), což je však argument pochybný a těžko jej lze brát vážně. Jednak nejde o formu Starému zákonu zcela cizí, není navíc jisté, že případný import této literární formy se uskutečnil právě z oblasti starého Řecka. Podobný argument by bylo nutné podpořit porovnáním shodných motivů v hádance Samsonově a v její případné řecké předloze.

Uvádí-li autorka mezi antické motivy zásah božských sil při narození hrdinů, zapomíná na to, že takové motivy nejsou omezené na starověké Řecko, srov. např. legendu o narození Sargona Akkadského.

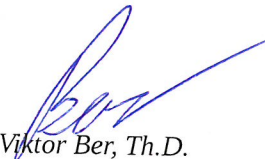
V práci s biblickým textem se autorce podařilo shromáždit relevantní literární motivy alespoň teoreticky spojující obě postavy. Některé interpretační závěry jsou však povrchní a neodůvodněné (údajné sobecké pohnutky při Samsonově posledním činu, s. 33). Srovnání fyzického počtí Hérakla Diem s počtím Samsona (dle autorky „s pomocí Hospodina“, s. 46) je poněkud přitažené – s ohledem na častý motiv zvěstování narození výjimečného potomka ve Starém zákoně není příliš relevantní pokud jde o srovnání s počtím Hérakla.

Autorka též opakovaně uvádí morální poklesky obou hrdinů jakožto jejich diskvalifikaci pokud jde o příslušnost k mytologii. Není však vůbec jasné, proč by mytologická postava měla být nutně postavou vysoce morální – není zřejmé, zda tento požadavek postuluje Novoný (srov. s. 31–32, ale tento závěr autorka činí až po uvedení odkazu na Novotného) či zda si jej odvodila sama autorka. Každopádně mu přikládá velkou váhu (s. 32, s. 70), aniž takový požadavek zřetelně odůvodní, vysvětlí, uvede příklady...

Práce trpí stylistickými neobratnostmi, špatným pravopisem a překlepy: „Maralitha“ (s. 7), „sklupiny“ (s. 13); „texty se objevili“ (s. 15); „Boling je v rozporu k předchozímu tvrzení“ (s. 16). „... hádanka rozpoutá Samsonův záporný vztah k Pelištejcům“ (s. 17), „v příroddě“ (s. 55), „pelištejcům“ (s. 56) a „pelištejka“ (s. 58), „v jekterém“ (s. 57). Není jasné, proč je Manóach (tak ČEP) uváděn jako „Menoách“ (s. 17, 20 *et passim*).

Konečně – v bibliografii zcela chybí odkaz na „Lanoir, Juges [sic!]“ (s. 13, pozn. 17). Vzhledem k výše uvedeným nedostatkům práce navrhuji klasifikaci „dostatečně“ (E).

V Poděbradech dne 16. 9. 2018

Viktor Ber, Th.D.